

Влада Давіденко

ОСВІТА ДЛЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД

4–5 квітня 2025 року в місті Олександрія відбувся перший Форум Дмитра Чижевського (далі – Форум) – нетиповий захід, що увиразнює багатогранність зв'язків історії філософії як академічної дисципліни з громадським життям. Ідеться про те, як співпраця дослідницького осередку з громадською організацією, присвячена меморіалізації постаті та інтелектуальної спадщини Дмитра Чижевського, переросла в активність, що вже нині перевершує межі як суто академічної філософії, так і локальної громади відносно невеликого міста.

Фокус-тема Форуму – «Освіта для розвитку громад» – відображає його головну ідею: важливість мережування для позитивних трансформацій в освітньому середовищі та громадському житті. Адже саме завдяки згуртованим зусиллям активних освітян, вчених, представників громадськості, небайдужого бізнесу і місцевого самоврядування з'являються, формуються та функціонують здорові освітні спільноти та проекти – навіть попри виклики воєнного часу і глобальну політичну й економічну нестабільність. Успіх таких ініціатив значною мірою залежить як від наявності небайдужих до майбутнього країни людей, так і від розуміння ними стратегій подолання кризи в сучасній українській освіті.

Спікери Форуму – представники закладів середньої й вищої освіти, наукових установ, культурних і підприємницьких ініціатив, громадських хабів, інституцій розвитку громад та бібліотек як центрів культурно-освітнього життя – поділилися своїми рефлексіями щодо генези та шляхів розв'язання актуальних проблем у сфері освіти, а також досвідом втілення власних проєктів, покликаних зарадити цим проблемам. Вони докладно розповіли про цілі, організаційну структуру та ідеї, закладені в ці ініціативи, а також представили ефективні стратегії їх практичної реалізації, які можуть прислужитися громадам по всій Україні, зокрема – поза межами обласних центрів і великих міст.

Тематика доповідей¹ охопила широкий спектр питань, пов'язаних із формуванням активного громадянина, а також – у ширшому вимірі – суб'єктних громади й

© В. Давіденко, 2025

¹ Перелік доповідей: **4 квітня**. Ілля Давіденко, *Переосмислення відповідальності: державна шкільна освіта вчора, сьогодні і завтра*; Олег Хома, *«Освітня герилья»: чи можна врятувати державну вищу освіту?*; Віктор Наринський, *Вільне освітнє середовище руками батьківських спільнот і самоорганізація як рушійна сила в освіті: погляд зсередини*; Наталія Юденко, *Від знання до дії: важливість психологічної освіти в сімейному вихованні та освітньому середо-*

суспільства. Учасники говорили про перспективи державної та приватної моделей середньої і вищої освіти, відповідальність, самоорганізацію, важливість психологічної освіти в родинному вихованні й навчальному процесі, про лідерство, роль освіти у трансформації громад, значення бібліотек для зміцнення культурного простору та гуртування спільнот, а також про значущість сім'ї як моделі, яка формує громадянина.

Проведення Форуму стало результатом річної роботи оргкомітету, що гуртувався довкола громадської організації «Майстерня Чижевських» (далі – Майстерня). Співорганізаторами стали Олег Панібратенко, керівник Майстерні та депутат Олександрійської міської ради, й Ілля Давіденко, науковий консультант Майстерні та головний редактор науково-архівного центру *Archivum Sententiarum* (Вінниця–Київ). Активну участь у роботі взяли дієвці Майстерні Мар'яна Образкова і Станіслав Сітницький, а також амбасадори й наукові консультанти Майстерні Андрій Мельник, Олег Хома, Олександр Філоненко, Віталій Хромець, Влада Давіденко та інші.

Водночас організація Форуму стала результатом не лише особистих зв'язків, але також і взаємодії інституцій, очолюваних співорганізаторами. Зміцнення зазначених міжінституційних зв'язків передбачене т.зв. «чотирикутником співпраці». Це модель заснованої на цінностях горизонтальної взаємодії активної громадськості, експертного середовища, бізнесу та місцевого самоврядування задля позитивної трансформації і становлення суб'єктних громад і суспільства. Форум було реалізовано у співпраці учасників зазначеного «чотирикутника»: «Майстерні Чижевських», Спільноти історико-філософського журналу *Sententiae*, науково-архівного центру *Archivum Sententiarum*, Середовища мислення *Cowo.guru*, місцевої влади Олександрії, а також українських видавництв «Колесо Життя», «Видавець Олександр Савчук», «Дух і Літера», «Імекс-ЛТД».

Попри те, що основною темою Форуму не були ані академічна філософія, ані творчий доробок самого Чижевського, постать українського мислителя набула символічного значення й фактично стала патрональною для заходу. Масштаб постаті Д. Чижевського як інтелектуала гідно відображено масштабом (далеко не місцевих) проблем, обговорюваних на Форумі. Цей аспект виразно підкреслив виступ Ірини Валявко, присвячений презентації книги «Родина Марії та Івана Чижевських». Пі Ірина є співупорядницею цієї книги разом із Надією Жахоловою. У виступі було наголошено на особливому значенні освіти, насамперед неформальної, справі якої була щиро віддана родина Чижевських, відома в Олександрії організацією тематичних гуртків. Саме культивування цінності освіти в родинному середовищі суттєво вплинуло на формування Дмитра Чижевського як академічного вченого, викладача,

вищі; Дмитро Кітаєв, Дар'я Андреева, Юлія Малородна, Катерина Левчук, *Панельна дискусія «Майбутнє інституціалізованої додаткової освіти»*; Андрій Зелінський, *Господар своєї свободи*; Євгенія Матейчук, *Українська академія лідерства: модель і цінність формування особистості*; Інесса Краченко, *Мережування освіти: від хаосу до мережива сенсів*. **5 квітня.** Андрій Мельник, *Переосмислення міста*; Олег Панібратенко, Альона Гончаренко, Олександр Савчук, Ілля Давіденко, *Панельна дискусія «Інституції розвитку громад»*; Наталія Баришпольська, *Бібліотека як простір культури громади*; Ганна Панюта, *Бібліотека як місце спільноти*; Тетяна Троцюк, *Бібліотека як третє місце громади*; Ірина Валявко, *Презентація книги «Родина Марії та Івана Чижевських»*. Учасників Форуму надихала віртуозна гра скрипалів Ігоря Чернявського (Харків) та Єлизавети Погорілої (Олександрія).

політика та громадського діяча – постаті, глибоко зацікавленої як інтелектуальним поступом, так і суспільними трансформаціями.

Варто зазначити, що практика організації масштабних культурних і мережових ініціатив довкола постатей видатних діячів української культури, які походять із певного регіону, уже стала звичною у вітчизняному літературному й мистецькому середовищі. Мабуть, найяскравіші приклади – харківські резиденції в будинку «Слово» та квартирі Юрія Шевельова. Натомість постаті філософа вперше відведено місце в такому форматі. Це робить захід знаковим, адже він репрезентує новий спосіб взаємодії з видатними діячами української філософії та культури – не лише через культуру пам'яті та вшанування, а й через активне практикування того, що було цінним для самих цих постатей.

Окрім участі в організації самого Форуму члени Спільноти *Sententiae* долучилися до супутніх проєктів, пов'язаних із постаттю Дмитра Чижевського, що отримали окреме висвітлення в межах заходу. Зокрема, Катерина Левчук, студентка філософського факультету КНУ ім. Тараса Шевченка, підготувала фахову рецензію на презентовану Іриною Валявко книгу «Родина Марії та Івана Чижевських». Цей текст, опублікований у поточному числі *Sententiae* (див. вище, сс. 200-205), наголошує на багатовимірності видання, що поєднує біографічний підхід із аналізом освітньо-громадської традиції, в якій формувався Дмитро Чижевський. Також Катерина стала модераторкою однієї з панельних дискусій Форуму.

Авторка цих рядків разом із Іллею Давіденком стала співупорядницею книги «Дмитро Чижевський: 130 років», підготовленої на основі матеріалів Публічних читань з нагоди 130-річчя Дмитра Чижевського, що відбулися 4 квітня 2024 року в Олександрії. Сигнальні примірники цього видання було презентовано 3 квітня 2025 року в Музейному відділі «Будинок Дмитра Чижевського». До презентації книги долучилися також авторки матеріалів, що увійшли до видання, – спікерки минулорічних читань Ірина Валявко і Таїсія Сидорчук.

Маючи змогу спостерігати за народженням, зростанням і втіленням Форуму – як зсередини, долучаючись до обговорень, ідейних пошуків, концептуального наповнення, так і ззовні, вже як гостя й уважна глядачка в дні проведення події, – я не можу не поділитися глибоким захопленням. Захопленням тією енергією, яка живила весь цей процес; ентузіазмом, що тримав команду в постійному русі; і, найголовніше, – відповідальністю за інтелектуальне майбутнє країни, яку взяли на себе всі учасники.

Я вдячна організаторам Форуму й усім, хто долучився до його втілення – за їхню здатність працювати зосереджено, по-справжньому креативно та в злагоді, тримаючи фокус на спільному благу. Адже попри щоденні болісні втрати, яких зазнає наша країна через російську агресію, вони спромоглися не лише зберігати холодний розум і сміливо мріяти про майбутнє, але й втілювати ці мрії в реальні, добре сплановані дії.

Захід, що відбувся, сподіваюсь, стане щорічною інтелектуальною подією, важливою для всього українського суспільства. Принаймні цей потенціал очевидно нелокального лідерства виразно відчувався протягом усього Форуму. Ішлося не просто про «оздоровлення» освітніх практик, а й про здійснення відчутних суспільних змін – тих, що проростають із глибоких сенсів, людської взаємодії та довіри до спільної справи.

Одержано / Received 9.04.2025

Vlada Davidenko

Education for community development

Report on the event “Dmytro Chyzhevsky Forum: Education for Community Development”, held on April 4-5, 2025 Oleksandria city.

Влада Давіденко

Освіта для розвитку громад

Повідомлення про «Форум Дмитра Чижевського: освіта для розвитку громад», що відбувся 4-5 квітня 2025 р. у м. Олександрія.

Vlada Davidenko, PhD student, Hr. Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine.

Влада Давіденко, аспірантка Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

e-mail: ladaanuchina@gmail.com
